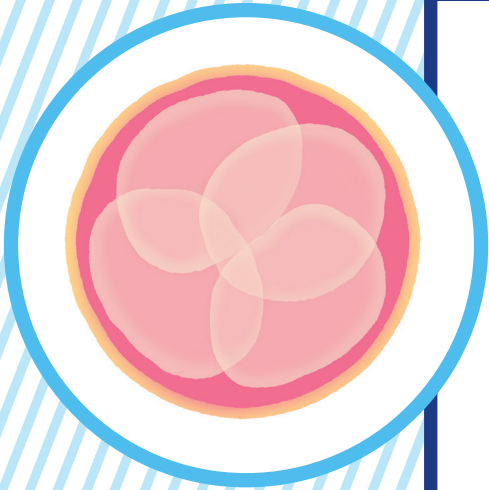

**ŻYCIE
JEST
PIĘKNE**
— — — — —
GRA MEMORY

**OPIS KARTONIKÓW
I MOŻLIWE TEMATY
DO ROZMOWY**

1. LUDZKI EMBRION (ZARODEK) W STADIUM 4 BLASTOMERÓW

Na samym początku życia człowieka, w momencie połączenia się komórek rozrodczych kobiety i mężczyzny, rozpoczyna się **nowe życie**, któremu towarzyszy rozbłysk światła. To nowe życie jest **bezcenne, niepowtarzalne i dlatego chronimy je** od samego początku.

Od pierwszych chwil to nowe życie przechodzi bardzo skomplikowane przemiany.

Na początku człowiek jest tylko jedną komórką, ale z wielkimi możliwościami. W jej środku znajduje się jedyny, niepowtarzalny **genom**, unikalne **DNA**, w którym zaprogramowany jest dalszy rozwój człowieka, jego wygląd, wiele cech charakteru, a nawet choroby, na które może zachorować.

Połowa Twojego DNA, które znajduje się w jądrach komórkowych Twoich komórek, pochodzi od Twojej mamy, a połowa od taty.
W Twoim DNA znajdują się fragmenty pochodzące od wielu Waszych przodków!

Początkowo jedna **komórka**, w środku której znajduje się DNA upakowane w postaci **chromosomów**, zaczyna się dzielić. Obrazek pokazuje, jak każdy z nas wyglądał ok. 2 dni po rozpoczęciu swojego życia – były to tylko cztery malutkie „bąbelki” zwane **blastomerami**, które będą się dalej dzielić i formować w coraz bardziej skomplikowany organizm.

Ty też tak wyglądałeś, kiedy byłeś bardzo, bardzo małym dzieckiem i zobacz, jaki teraz jesteś duży!

2. SERCE CZŁOWIEKA ZACZYNA BIĆ W 16. DNIU JEGO ŻYCIA!

W 2016 roku badacze z Uniwersytetu w Oxfordzie w Wielkiej Brytanii odkryli, że **pierwsze bicie serca** człowieka pojawia się już **w 16. dniu jego życia**. Oczywiście serce to jest jeszcze bardzo proste i będzie się dalej rozwijać, ale to pierwsze z trzech miliardów uderzeń pojawia się znacznie wcześniej, niż dotychczas przypuszczano - wtedy gdy ludzki embryon jest jeszcze wielkości małej kropczki.

3. W 5. TYGODNIU ŻYCIA CZŁOWIEKA POJAWIA SIĘ MÓZG!

W 5. tygodniu życia małego człowieka **pojawia się mózg**, jest jeszcze słabo rozwinięty, ale z dnia na dzień będzie się powiększał, a jego budowa będzie coraz bardziej skomplikowana!

4. W 8. TYGODNIU CIĄŻY DZIECKO JEST JUŻ WIELKOŚCI „MISIA ŻELKA”!

Mały człowiek cały czas się rozwija: w 8 tygodniu ciąży (czyli w 6. tygodniu swojego życia), po dwóch miesiącach rozwoju przypomina małego człowieka i jest wielkości „misia żelka”.

5. PO PRAWIE 3 MIESIĄCACH ROZWOJU DZIECKO JEST WIELKOŚCI TRUSKAWKI

Mały człowiek wciąż się rozwija! W 11. tygodniu ciąży jego **narządy są już ukształtowane**. Dziecko jest już w stadium płodowym i osiąga wielkość dużej truskawki.

6. W 12. TYGODNIU CIĄŻY DZIECKO SSIE SWÓJ KCIUK

Tydzień później, w 12. tygodniu ciąży, maluszek potrafi bawić się swoimi rączkami i bardzo lubi ssać kciuk.

7. DZIECKO ROŚNIE W BRZUCHU MAMY I OD POCZĄTKU MA Z NIĄ BLISKĄ WIĘŹ

Pewnie zastanawiacie się, gdzie to wszystko się dzieje, gdzie rośnie i rozwija się mały człowiek? Dziecko "mieszka" w brzuchu swojej mamy, w narządzie nazywanym **macicą**. To miejsce to bezpieczne środowisko, gdzie dziecko może rozwijać się w odpowiedniej temperaturze i otrzymywać wszystkie niezbędne do życia i wzrostu składniki, w tym pokarm i **tlen**. Do końca ciąży, która z reguły trwa 9 miesięcy, będzie to jego mieszkanie.

Więź dziecka z mamą jest szczególnie silna. Czy wiesz, że już od pierwszych tygodni życia niektóre komórki dziecka wędrują do organizmu matki i już na zawsze stają się jego częścią? Naukowcy wielokrotnie odnajdywali w sercu matki komórki serca jej dzieci, które zamieszkały tam podczas ciąży i już na zawsze stały się jego częścią.

8. STARSI LUDZIE ZASŁUGUJĄ NA SZACUNEK I TROSKĘ!

Każdy z nas miał takie same początki. Wiele ludzi dożywa późnej **starości**. Życie starszych ludzi jest tak samo cenne jak osób młodszych. Jest tak samo wyjątkowe i niepowtarzalne! Otoczmy starszych ludzi czułością, opieką i ofiarujmy im naszą miłość i troskę.

9. JESTEM DZIEWCZYNKĄ – MAM 2 CHROMOSOMY X!

DNA w **jądrze komórkowym** jest bardzo dobrze upakowane i przyjmuje postać **chromosomów** przypominających małe pałeczki, które tworzą pary.

U człowieka znajdują się aż 23 takie pary, w sumie jest to 46 chromosomów. Dwa z nich to tzw. **chromosomy płci**, to od nich zależy biologiczna płeć człowieka. Dziewczynki i kobiety mają 2 takie same chromosomy płci, oznaczone symbolem X.

10. JESTEM CHŁOPCEM – MAM 1 CHROMOSOM X ORAZ 1 CHROMOSOM Y!

U chłopców i mężczyzn za biologiczną płeć odpowiada inny zestaw chromosomów płci. Nie mają oni, tak jak dziewczynki i kobiety, dwóch chromosomów X – u chłopców pojawia się zupełnie inny chromosom: chromosom Y. Tak więc **komplet chromosomów płci u chłopców to XY**. Ten wyjątkowy chromosom Y różni się od chromosomu X, jest też od niego znacznie krótszy!

11. TRISOMIA 21. CHROMOSOMU JEST PRZYCYNĄ ZESPOŁU DOWNA

Nie wszyscy ludzie mają 46 chromosomów, od tej reguły pojawiają się odstępstwa. Jedną z wad genetycznych związanych z nieprawidłową liczbą chromosomów jest zespół Downa, czyli trisomia 21. chromosomu. Jak już wicie, chromosomy występują parami, jednak w przypadku zespołu Downa, chromosom nr 21 występuje potrójnie zamiast podwójnie: zamiast dwóch takich samych pałeczek, pojawiają się trzy. Zaznaczone są one na obrazku w ramce w kształcie serduszka. Osoby z zespołem Downa mają więcej DNA niż większość ludzi, mają nieco inne rysy twarzy, mogą częściej chorować, potrzebują opieki innych osób, ich niepełnosprawność wiąże się najczęściej z wolniejszym uczeniem się czy gorszym rozwojem intelektualnym. Jednak wiele osób z zespołem Downa, gdy osiągnie dorosłość, pracuje jako kucharze, artyści, czy jako opiekunowie osób starszych. Światowy Dzień Zespołu Downa obchodzimy 21 marca. W dacie tej zakodowana jest informacja o trisomii 21 chromosomu: 21/3.

12. ODKRYWCĄ PRZYCZYNY ZESPOŁU DOWNA JEST JÉRÔME LEJEUNE

Jak już wicie, przyczyną zespołu Downa jest trisomia 21. chromosomu. Odkrył ją wybitny francuski naukowiec, lekarz i genetyk **Jérôme Lejeune**. Dzięki jego odkryciu każda kobieta planująca ciążę lub na jej wczesnym etapie przyjmuje kwas foliowy, który jest niezbędny do prawidłowego rozwoju dziecka. Jérôme Lejeune był bardzo życzliwy osobom z zespołem Downa. Na obrazku widać, jak trzyma na kolanach swojego małego przyjaciela z trisomią 21. Jérôme Lejeune zmarł w 1994 roku. Obecnie w Kościele Katolickim toczy się jego proces beatyfikacyjny.

SŁOWNICZEK:

Chromosomy – jest to forma ściśle upakowanego DNA. Można je zobrazować jako nić nawiniętą na bardzo wiele szpulek. Człowiek ma 23 pary chromosomów, czyli 46 ich sztuk: 44 „zwykłe” chromosomy i 2 chromosomy płci. Co ciekawe, liczba chromosomów nie wpływa na wielkość osobnika czy jego inteligencję. Przykładowo słonie mają 56 chromosomów.

DNA – to tak zwany kwas deoksyrybonukleinowy, który swoją budową przypomina skręconą drabinkę. W DNA jest zakodowana informacja o wyglądzie i funkcjonowaniu organizmu, a także dokładna instrukcja jego rozwoju. DNA znajduje się w jądrze komórkowym, gdzie jest ono bardzo dobrze upakowane – pod mikroskopem możemy zobaczyć tylko maleńkie chromosomy, ale gdybyśmy rozwinęli DNA zaledwie z jednej komórki, miałoby ono długość ponad 3 metrów!

Chromosomy płci – 23. para chromosomów u człowieka. Warunkują płeć każdego z nas. Dziewczynki mają kombinację chromosomów XX, a chłopcy XY.

Embrion – Embrion jest pierwszym stadium życia ludzkiego, które rozciąga się od momentu zapłodnienia do powstania wszystkich narządów (wciąż jeszcze nie w pełni rozwiniętych). Stadium embrionalne poprzedza kolejny etap rozwoju: etap płodowy (od ok 9. tygodnia po zapłodnieniu.)

Jądro komórkowe – jest to centralna część komórki, jej „centrum dowodzenia”, w którym znajduje się upakowane DNA.

Macica – narząd rozrodczy u kobiet. To tam dziecko rozwija się podczas życia płodowego. Właśnie w tym miejscu znajduje się dziecko, gdy mówimy, że jest ono w „brzuchu” mamy.

Starość – jeden z okresów życia człowieka. W tym czasie zmniejszają się zdolności regeneracyjne organizmu – widać to na przykład po występujących na twarzy zmarszczkach czy gorszej kondycji fizycznej.

Tlen – jeden z kluczowych dla organizmu składników powietrza, który wykorzystujemy do oddychania. Stanowi tylko 21% powietrza. W chemii tlen oznacza się symbolem O.

Zarodek – to inna nazwa embrionu.

Zespół Downa – wada genetyczna (a tak naprawdę zespół wad) powodowana trisomią 21. pary chromosomów. Objawia się u człowieka charakterystyczną budową ciała, w tym oczu i kończyn. Wiąże się również z mniejszymi predyspozycjami intelektualnymi. Jak pokazują badania, osoby z zespołem Downa często odczuwają znacznie większe szczęście i zadowolenie z życia niż przeciętny człowiek.